

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان تهران شهر تهران مدرسه علمیه تخصصی حضرت قاسم بن الحسن (علیهماالسلام)

عنوان

اثر بخشی آموزش مهارت تفکر نقادانه بر مهارت های

ارتباطی بین فردی دانش آموزان سوم ابتدایی

استاد راهنما

سرکار خانم دکتر فاطمه شیرچی

نگارنده

زهرا جعفری ماشک

سال تدوین

۱۴۰۴

اثر بخشی آموزش مهارت تفکر نقادانه بر اساس منابع اسلامی بر مهارت های ارتباطی بین فردی دانش آموزان سوم ابتدایی -

سطح ۳

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان تهران شهر تهران مدرسه علمیه تخصصی حضرت قاسم بن الحسن (علیهما السلام)

عنوان

اثر بخشی آموزش مهارت تفکر نقادانه بر مهارت های ارتباطی بین فردی دانش آموزان سوم ابتدایی

استاد راهنما

سرکار خانم دکتر فاطمه شیرچی

نگارنده

زهرا جعفری ماشک

سال تدوین

۱۴۰۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ن علمیہ خواہد ان

صورت جلسه دفاع

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیّه خواجه‌نرمان

تحمیدیه

سپاس و ستایش خدای جل و جلاله را که آثار قدرت او بر چهره روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درفشان. آفریدگاری که خویشان را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمر و فرصتی عطا فرمود تا بدان، بنده ضعیف خویش را در طریق علم و معرفت بیازماید.

مدیریت حوزه‌های علمیه خواجه‌ن

تقدیم به

پیشگاه نورانی اُمّ المومنین حضرت خدیجه (سلام الله علیها) و تقدیم به مولا و سرورمان "حجة ابن الحسن العسکری" (عجل الله تعالی فرجه الشریف) که جهانی در انتظار ایشان است.

مدیریت حوزه‌های علمیه خواجه‌ن

تقدیر و تشکر

شکر خداوند را که توفیق تدوین تحقیق حاضر را عنایت فرمود. و سپاس حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را که به برکت وجود ایشان، از اندوخته‌های علم الهی استفاده نموده، در مسیر کسب دانش قدم گذاشته‌ایم. بر خود لازم می‌دانم بدین وسیله قدردانی و سپاسگزاری خویش را نسبت به زحمات استاد راهنمای تحقیق حاضر، سرکار خانم استاد شیرچی عزیز که با راهنمایی‌های بی‌دریغ خویش تدوین این تحقیق را بر بنده هموار نمودند، ابراز دارم. هم‌چنین از مدیریت محترم حوزه علمیه قاسم‌بن‌الحسن علیهما‌السلام، معاونت محترم پژوهش، سرکار خانم ... بزرگوار نهایت تشکر را دارم و خالصانه قدردان زحمات خستگی‌ناپذیر همه کسانی که شرایط علم‌آموزی را برای ما فراهم نموده‌اند، هستم. هم‌چنین از خانواده بزرگوارم که در این مسیر یاری‌ام نمودند و لحظه‌ای حمایت خویش را از من دریغ نکرده‌اند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش مهارت تفکر نقادانه براساس منابع اسلامی بر مهارت‌های ارتباطی بین فردی دانش آموزان سوم ابتدایی با روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون صورت گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی در منطقه ۱۴ تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود که از میان آن‌ها تعداد ۶۰ نفر نمونه آماری که ارتباط بین فردی پایینی داشتند با روش نمونه گیری در دسترس، به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه جایگزین شدند. برای انجام پژوهش از پرسشنامه مهارت‌های ارتباطی بارتون جی (۱۹۹۰) و بسته آموزشی مهارت تفکر نقادانه براساس منابع اسلامی کریمزاده و دیگران (۱۳۸۹) استفاده شده است. پس از اجرای بسته آموزشی در ۸ جلسه ی یک ساعت و نیم بر گروه آزمایش، مجدداً از دو گروه آزمایش و گواه پس آزمون گرفته شد. داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری تحلیل کوریانس و سایر شاخص‌های آماری توصیفی تجزیه و تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد آموزش مهارت تفکر نقادانه بارویکرد اسلامی بر مهارت‌های ارتباطی بین فردی دانش آموزان سوم ابتدایی تاثیر مثبت و معنا داری داشته است. از این رو این آموزش می‌تواند برای افزایش مهارت ارتباط بین فردی دانش آموزان پایه‌ی سوم ابتدایی به کار رود.

کلیدواژه‌ها: تفکر نقادانه، ارتباط بین فردی، دانش آموزان پایه سوم ابتدایی.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات پژوهش

مقدمه.....	۲
۱-۱- بیان مساله.....	۴
۲-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش.....	۷
۳-۱- اهداف پژوهش.....	۸
۴-۱- فرضیه‌های پژوهش.....	۹
۵-۱- تعاریف مفهومی و متغیرها.....	۱۸
۱-۵-۱- تعاریف مفهومی.....	۱۸
- تفکر نقادانه.....	۱۸
- مهارت‌های ارتباطی بین فردی.....	۱۹
۱-۵-۲- تعاریف عملیاتی.....	۱۹
- تفکر نقادانه.....	۱۹
- مهارت‌های ارتباطی بین فردی.....	۱۹

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

۱-۲- ادبیات پژوهش.....	۱۲
۱-۱-۲- مبانی نظری تفکر نقادانه.....	۱۲
۱-۱-۱-۲- تعریف تفکر.....	۱۲
۲-۱-۱-۲- انواع تفکر.....	۱۵
۳-۱-۱-۲- تفکر نقادانه.....	۱۷
۱-۳-۱-۱-۲- تعریف تفکر نقادانه.....	۱۹
۲-۳-۱-۱-۲- تعریف نقد و انتقاد.....	۲۸

۲۹.....	۲-۱-۱-۳- نظریه های تفکر نقادانه
۲۹.....	- تفکر نقادانه از نظر پل و الدر
۳۰.....	- تفکر نقادانه از نظر انیس
۳۰.....	الف) ویژگی ها و مهارت های کلی تفکر نقادانه (۱۴ مورد)
۳۱.....	ب) توانایی های اختصاصی تفکر نقادانه (۱۲ مورد)
۳۲.....	- تفکر نقادانه از نظر بایر
۳۳.....	- هفت حوزه کلیدی تفکر نقادانه از نظر دانشگاه ایالتی واشنگتن
۳۴.....	- تفکر نقادانه از نظر نیدلر
۳۷.....	- تفکر نقادانه در آیات و روایات
۳۹.....	- تفکر نقادانه از نظر شهید مطهری
۴۰.....	۲-۱-۱-۳-۴- تاریخچه ی تفکر نقادانه
۴۳.....	۲-۱-۱-۳-۵- دلایل اهمیت و ضرورت تفکر نقادانه
۴۶.....	۲-۱-۱-۳-۶- ویژگی های تفکر نقادانه
۴۷.....	۲-۱-۱-۳-۷- مهارت های تفکر نقادانه
۵۰.....	۲-۱-۱-۳-۸- اصول تفکر نقاد
۵۰.....	۲-۱-۱-۳-۹- ویژگی های متفکر نقاد
۵۲.....	۲-۱-۱-۳-۱۰- مراحل تفکر نقادانه
۵۳.....	۲-۱-۱-۳-۱۱- سطوح تفکر نقادانه
۵۴.....	۲-۱-۱-۳-۱۲- عوامل موثر در پرورش تفکر نقاد
۵۵.....	۲-۱-۱-۳-۱۳- راه های آموزش تفکر نقادانه به کودک
۵۶.....	۲-۱-۲- مبانی نظری مهارت های ارتباطی بین فردی
۵۶.....	۲-۱-۲-۱- تعریف ارتباط
۵۷.....	۲-۱-۲-۲- مهارت های ارتباطی بین فردی

	از واکنش و استفاده پرسش‌های جهت‌دار (پرسش) برای ارزیابی عمیق موقعیت و تدوین پاسخی که هم پذیرفتنی (معتبر) باشد و هم مبتنی بر واقعیت	اعتباری گوینده و استحکام منطقی شواهد مطرح‌شده. ۴. شکل‌دهی پاسخ راهبردی: طراحی پاسخ نهایی بر اساس یافته‌های گام‌های پیشین. نقد و بررسی حکایت امین و امیر" و تعمیم آن به رفتارهای خانه و مدرسه	(به‌عنوان مثال، سخن خلاف واقع او) و پاسخ امین اعمال می‌کند. گام ۳. (ارزیابی) : در این مرحله، مشخص می‌شود که سخن خلاف واقع امیر، بنیان اعتبار کلامی او را از بین می‌برد، صرف نظر از اینکه پاسخ او از نظر استدلالی چقدر ظریف باشد. گام ۴: بازسازی راهبردی دانش‌آموزان با استفاده از نتایج گام‌های ۱ و ۲، پاسخی را که امین می‌توانست به جای واکنش اولیه‌اش بدهد، بر اساس الگوی چهارگامی تدوین می‌کنند تا پاسخی مستحکم‌تر، معتبرتر و مؤثرتر ارائه نمایند.
جلسه هشتم	تعمیق درک دانش‌آموزان از تفکر نقادانه از طریق به‌کارگیری عملی چارچوب تحلیلی بر محتوای رسان‌های و اطمینان از انسجام	و «تحلیل فعال مبتنی بر چارچوب» «مواجهه با ابهام ساختاریافته» این تکنیک‌ها مستلزم توقف، کنکاش فعالانه و سپس ارائه پاسخ‌های مستند و منطقی در برابر اطلاعات ظاهری هستند	رویکرد ترکیبی و متوالی : این جلسه با تمرکز بر کاربرد عملی (نقد رسان‌های گروهی) آغاز می‌شود و با تثبیت بنیادین مهارت‌های اساسی (مانند نمایش عملی اثر توقف و نقطه بر مفهوم، و حل منظم یک معمای منطقی-عددی) خاتمه می‌یابد. زمان‌بندی به گونه‌ای تنظیم شده که بخش عملی (نقد عملی) نقش محوری خود را ایفا کند و بخش تثبیت‌ها به عنوان جمع‌بندی نهایی مهارت‌های اساسی عمل کنند.

	در نهایت جدول خود ارزیابی با همکاری دانش آموزان مورد بررسی واریابی قرار می گیرد.		مهارت های بنیادین زبانی و منطقی به عنوان بستری برای استدلال قوی	
--	--	--	--	--

توجه: در صورت نیاز هریک از جلسه ها در دو جلسه یا بیشتر اجرا می شود.

مدیریت حوزه های علمیة خواجهان

فعالیت شماره ۴ تکمیل برگ شکوفه

در برگ شکوفه این واحد کار چند بیت شعر آمده است از دانش آموزان می خواهیم با کمک اولیا یا بزرگترها اشعار مورد نظر را نقد نموده و با ذکر یک یا چند دلیل در محل مربوطه بنویسند.

تکمیل برگ شکوفه واحد کار «تفکر نقاد»

دانش آموز عزیز با کمک اولیاء، خود ابیات زیر را نقد نمائید و نتایج بررسی و نقد خود را در محل تعیین شده بنویسید.

دانش آموز عزیز

خاندان نبوتش گم شد

پسر نوح با بدان بنشست

پی نیکان گرفت آدم شد

سگ اصحاب کهف روزی چند

محل نقد:

تا ثریا میرود دیوار کج

خشت اول چون نهد معمار کج

محل نقد:

جدول خود ارزیابی

جدول ذیل که شامل یک سری از رفتارها می باشد در اختیار دانش آموزان قرار داده و از آنها

می خواهیم در پایان هر روز قبل از خوابیدن مروری به جدول داشته و موارد را بررسی نموده و به

هر رفتاری که درست انجام داده یک علامت (+) و هر رفتاری را که درست انجام نداده و یا غلط

انجام داده یک علامت (-) بگذارند در پایان هفته با جمع آن و محاسبه امتیاز آن نسبت به رفتار خود ارزشیابی به عمل آورند.

جدول عمل سنج (ارزیابی)

ردیف	عمل با رفتار موردنظر	شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سهشنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	جمعه
۱	به موقع از خواب بیدار شدن							
۲	وضو گرفتن و نماز خواندن							
۳	خوردن صبحانه با آرامش							
۴	لباس پوشیدن و آماده کردن کیف							
۵	به موقع وارد مدرسه شدن							
۶	آماده نمودن درس و تکالیف مدرسه							
۷	حرکت مناسب و با آرامش در راه مدرسه							
۸	بدون اجازه حرف زدن یا خارج شدن							
۹	برخورد مناسب و خوش با دوستان							
۱۰	کمک و مساعدت به دوستان							
۱۱	عبور از خیابان از محل های خط کشی و توجه به چراغ راهنمایی							
۱۲	رعایت بهداشت فردی (دست و صورت)							
۱۳	استفاده از وسایل شخصی							
۱۴	کمک نمودن به خانواده در منزل							
۱۵	دیدار بزرگترها، بستگان و آشنایان							
۱۶	شستن لباس و حمام کردن در طول هفته							
جمع رفتارهای صورت گرفته به هر رفتار								
درست ۵ امتیاز و رفتار نادرست ۱ امتیاز بدهید و به صورت روزانه جمع نمایید								

*این ارزیابی جلسه اول به دانش آموزان به دانش آموزان داده می شود.

ب) جدول ها

جدول ۴ - ۱ - آمارهای توصیفی متغیرهای تحقیق در دو گروه آزمایش و کنترل

زمان	متغیر	گروه آزمایش		گروه کنترل	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
پیش آزمون	مهارت کلامی	۱۴/۸	۴/۰۷	۲۰/۴	۴/۹۹
	مهارت شنود	۱۶/۶	۴/۱۱	۲۱/۹	۴/۲۴
	مهارت بازخورد	۱۵/۹	۴/۷۹	۱۹/۱	۳/۷۴
	مهارت های ارتباطی	۴۷/۳	۹/۹۴	۶۱/۴	۱۰/۶۴
پس آزمون	مهارت کلامی	۲۲/۰	۳/۰۴	۲۱/۱	۵/۴۸
	مهارت شنود	۲۱/۰	۳/۸۴	۱۶/۸	۳/۶۴
	مهارت بازخورد	۲۴/۴	۳/۳۴	۱۹/۷	۲/۸۰
	مهارت های ارتباطی	۶۷/۴	۶/۱۴	۵۷/۵	۹/۱۰

جدول ۴ - ۲ - نتیجه آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع

زمان	مؤلفه	گروه	آماره آزمون	درجه آزادی	مقدار احتمال
پیش آزمون	مهارت کلامی	آزمایش	۰/۱۲۱	۳۶	۰/۲۰۰
		گواه	۰/۱۲۳	۳۶	۰/۱۸۵
	مهارت شنود	آزمایش	۰/۱۴۶	۳۶	۰/۰۵۲
		گواه	۰/۱۶۴	۳۶	۰/۰۱۶

۰/۰۲۷	۳۶	۰/۱۵۶	آزمایش	مهارت بازخورد
۰/۱۴۴	۳۶	۰/۱۲۸	گواه	
۰/۱۱۱	۳۶	۰/۱۳۳	آزمایش	مهارت‌های ارتباطی
۰/۰۰۰	۳۶	۰/۲۱۶	گواه	
۰/۰۶۲	۳۶	۰/۱۴۳	آزمایش	مهارت کلامی
۰/۰۹۶	۳۶	۰/۱۳۵	گواه	
۰/۲۰۰	۳۶	۰/۱۱۴	آزمایش	مهارت شنود
۰/۰۰۲	۳۶	۰/۱۹۱	گواه	
۰/۲۰۰	۳۶	۰/۰۹۴	آزمایش	مهارت بازخورد
۰/۲۰۰	۳۶	۰/۱۰۳	گواه	
۰/۱۹۳	۳۶	۰/۱۲۲	آزمایش	مهارت‌های ارتباطی
۰/۲۰۰	۳۶	۰/۰۷۴	گواه	

جدول ۴ - ۳ - نتیجه آزمون ویلکاکسون به تفکیک گروه‌های گواه و آزمایش برای مولفه مهارت کلامی

گروه	M±SD	Z	P
گروه گواه	پیش آزمون ۲۰/۴±۴/۹۹	-۰/۸۰۵	۰/۴۲۱
	پس آزمون ۲۱/۱±۵/۴۸		
گروه آزمایش	پیش آزمون ۱۴/۸±۴/۰۷	-۵/۰۵۳	۰/۰۰۰۱
	پس آزمون ۲۲/۰±۳/۰۴		

جدول ۴ - ۴ - نتیجه آزمون ویلکاکسون به تفکیک گروه‌های گواه و آزمایش برای مولفه مهارت شنود

گروه	M±SD	Z	P
گروه گواه	پیش آزمون ۲۱/۹±۴/۲۴	-۴/۸۶	۰/۰۰۰۱
	پس آزمون ۱۶/۸±۳/۶۴		
گروه آزمایش	پیش آزمون ۱۶/۶±۴/۱۱	-۳/۴۴	۰/۰۰۱
	پس آزمون ۲۱/۰±۳/۸۴		

جدول ۴ - ۵ - نتیجه آزمون ویلکاکسون به تفکیک گروه‌های گواه و آزمایش برای مولفه مهارت بازخورد

گروه	M±SD	Z	P
گروه گواه	پیش آزمون ۱۹/۱±۳/۷۴	-۱/۱۸	۰/۲۳۶
	پس آزمون ۱۹/۷±۲/۸۰		
گروه آزمایش	پیش آزمون ۱۵/۹±۴/۷۹	-۵/۱۹	۰/۰۰۱
	پس آزمون ۲۴/۴±۳/۳۴		

جدول ۴ - ۶ - نتیجه آزمون ویلکاکسون به تفکیک گروه‌های گواه و آزمایش برای مهارت‌های ارتباطی

گروه	M±SD	Z	P
گروه گواه	پیش آزمون ۶۱/۶±۱۰/۶۴	-۲/۴۹	۰/۰۶۱
	پس آزمون ۵۷/۵±۹/۱۰		
گروه آزمایش	پیش آزمون ۴۷/۲±۹/۹۴	-۵/۲۴	۰/۰۰۱
	پس آزمون ۶۷/۴±۶/۱۴		

Abstract

The present study aimed to investigate the effectiveness of teaching critical thinking skills based on Islamic sources on interpersonal communication skills of third grade elementary school students using a semi-experimental method with a pre-test and post-test design. The statistical population of the study included all third grade elementary school female students in Tehran's ۱۴th district in the academic year ۱۴۰۲-۱۴۰۳, from which ۶۰ statistical samples with low interpersonal communication were randomly assigned to two experimental and control groups using the convenience sampling method. To conduct the research, Barton J.'s Communication Skills Questionnaire (۱۹۹۰) and the

Critical Thinking Skills Training Package from the Islamic Life Manners and Skills Training Collection (Karimzadeh et al., ۲۰۱۰) were used. After implementing the training package in ۸ sessions of one and a half hours on the experimental group, the post-test was taken again from the two experimental and control groups. The data were analyzed using statistical methods of correlation analysis and other descriptive statistical indices. The findings showed that training in critical thinking skills based on Islamic attitudes had a positive and significant effect on the interpersonal communication skills of third grade elementary school students. Therefore, this training can be used to increase the interpersonal communication skills of third grade elementary school students.

Keywords: Critical thinking, interpersonal communication, third grade students

Sisters Seminary Policy Council

Management center of sister seminaries

Vice President of Research

**Tehran Province, Tehran City, Higher Education Complex of
Hazrat Qasim Ban Al Hassan (Aliham Islam)**

Title:

The effectiveness of teaching critical thinking skills based on
interpersonal communication skills of third grade elementary school
students

Guide By:

Dear Dr. Fatemeh Shirchi

Presented By:

Zahra Jafari Mashek

۲۰۲۵